HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a treia)

18 decembrie 2007 *

În cauza C-194/05,

având ca obiect o acțiune în constatarea neîndeplinirii obligațiilor formulată în temeiul articolului 226 CE, introdusă la 2 mai 2005,

Comisia Comunităților Europene, reprezentată de domnul M. Konstantinidis, în calitate de agent, asistat de G. Bambara, avvocato, cu domiciliul ales în Luxemburg,

reclamantă,

împotriva

Republicii Italiene, reprezentată de domnul I. M. Braguglia, în calitate de agent, asistat de domnul G. Fiengo, avvocato dello Stato, cu domiciliul ales în Luxemburg,

pârâtă,

* Limba de procedură: italiana.

CURTEA (Camera a treia),

compusă din domnul A. Rosas, președinte de cameră, domnii U. Lõhmus, J. N. Cunha Rodrigues, A. Ó Caoimh (raportor) și doamna P. Lindh, judecători,

avocat general: domnul J. Mazák,
grefier: domnul J. Swedenborg, administrator,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 17 ianuarie 2007,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 22 martie 2007,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Prin cererea introductivă, Comisia Comunităților Europene solicită Curții să constate că, în măsura în care articolul 10 din Legea nr. 93 din 23 martie 2001 privind instituirea unor reglementări în ceea ce privește mediul (GURI nr. 79 din 4 aprilie 2001, denumită în continuare „Legea nr. 93/2001") și articolul 1 alineatele 17 și 19 din Legea nr. 443 din 21 decembrie 2001 de abilitare a guvernului în materie de infrastructuri

și de instalații de producție strategice, precum și în materie de alte intervenții pentru relansarea activităților de producție (supliment ordinar la GURI nr. 299 din 27 decembrie 2001, denumită în continuare „Legea nr. 443/2001”) au exclus din domeniul de aplicare al reglementării naționale referitoare la deșeuri pământul și pietrișul provenite din excavare și destinate să fie reutilizate efectiv pentru realizarea de terasamente, de operațiuni de umplere, de rambleiaj și ca agregate, cu excepția materialelor ce provin din situri poluate și din situri în curs de reabilitare ce prezintă o concentrație de factori poluanți superioară limitelor admisibile stabilite de reglementarea în vigoare, Republica Italiană nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul Directivei 75/442/CEE a Consiliului din 15 iulie 1975 privind deșeurile (JO L 194, p. 39), astfel cum a fost modificată prin Directiva 91/156/CEE a Consiliului din 18 martie 1991 (JO L 78, p. 32, denumită în continuare „directiva”).

Cadrul juridic

Reglementarea comunitară

2 Potrivit articolului 1 literele (a) și (c) din directivă, în sensul acesteia:

„(a) «deșeu înseamnă» orice substanță sau obiect inclus în categoriile prevăzute în anexa I, de care titularul se debarasează ori intenționează sau are obligația de a se debarasa.

Comisia, hotărând în conformitate cu procedura prevăzută la articolul 18, va întocmi, până la 1 aprilie 1993, o listă a deșeurilor care aparțin categoriilor enumerate în anexa I. Lista în cauză va fi reexaminată periodic și, în caz de necesitate, va fi revizuită în conformitate cu aceeași procedură;

[…]

(c) «deținător» înseamnă producătorul de deșeuri sau persoana fizică sau juridică aflată în posesia acestora”. [traducere neoficială]

3 Articolul 1 literele (e) și (f) din directivă definește noțiunile de eliminare și de recuperare a deșeurilor ca desemnând oricare dintre operațiunile prevăzute în anexele II A și, respectiv, II B la directivă.

4 Articolul 2 din directivă prevede:

„(1) Sunt excluse din domeniul de aplicare al prezentei directive:

[…]

b) în cazul în care sunt deja prevăzute de alte norme legale:

[…]

ii) deșeurile rezultate din prospectarea, extracția, tratarea și stocarea resurselor minerale și din exploatarea carierelor;

[…]

2. Prin intermediul unor directive speciale, se pot elabora norme specifice pentru cazuri speciale sau unele de completare a prezentei directive privind gestionarea anumitor categorii speciale de deșeuri.” [traducere neoficială]

5 Comisia a adoptat Decizia 94/3/CE din 20 decembrie 1993 de stabilire a unei liste de deșeuri în temeiul articolului 1 litera (a) din Directiva 75/442 (JO 1994, L 5, p. 15). Această listă (denumită în continuare „lista europeană de deșeuri”) a fost reînnoită prin Decizia 2000/532/CE a Comisiei din 3 mai 2000 de înlocuire a Deciziei 94/3 și a Deciziei 94/904/CE a Consiliului de stabilire a unei liste de deșeuri periculoase în temeiul articolului 1 alineatul (4) din Directiva 91/689/CEE a Consiliului privind deșeurile periculoase (JO L 226, p. 3, Ediție specială, 15/vol. 6, p. 69). Lista europeană de deșeuri stabilită prin Decizia 2000/532 a fost modificată în mai multe rânduri, ultima dată prin Decizia 2001/573/CE a Consiliului din 23 iulie 2001 (JO L 203, p. 18, Ediție specială, 15/vol. 7, p. 143). Această listă include un capitol 17, intitulat „Deșeuri din construcții și demolări (inclusiv pământ excavat din șantiere contaminate)”, care conține secțiunea 17 05, intitulată „pământ (inclusiv pământ excavat din șantiere contaminate), pietriș și nămoluri de dragare”, în cadrul căreia figurează rubrica 17 05 03, „pământ și pietriș conținând substanțe periculoase”, și rubrica 17 05 04, „pământ și pietriș, altele decât cele de la 17 05 03”.

Reglementarea națională

6 Articolul 6 alineatul 1 litera a) din Decretul legislativ nr. 22 din 5 februarie 1997 de transpunere a Directivei 91/156/CEE privind deșeurile, a Directivei 91/689/CEE privind deșeurile periculoase și a Directivei 94/62/CE privind ambalajele și deșeurile de ambalaje (supliment ordinar la GURI nr. 38 din 15 februarie 1997, denumit în continuare „Decretul legislativ nr. 22/97") are următorul cuprins:

„În sensul prezentului decret:

a) «deșeu» înseamnă orice substanță sau obiect inclus în categoriile prevăzute în anexa A, de care titularul se debarasează ori intenționează sau are obligația de a se debarasa.

[…]"

7 Articolul 8 alineatul 1 din decretul menționat exclude din domeniul de aplicare al acestuia anumite substanțe sau materiale în măsura în care acestea fac obiectul unor reglementări specifice, în special, la punctul b), „deșeurile rezultate din prospectarea, extracția, tratarea și stocarea resurselor minerale și din exploatarea carierelor".

8 Articolul 10 din Legea nr. 93/2001 a adăugat în cadrul articolului 8 alineatul 1 din Decretul legislativ nr. 22/97 punctul f bis), redactat după cum urmează:

„pământul și pietrișul provenite din excavare și destinate să fie utilizate efectiv pentru realizarea de terasamente, de operațiuni de umplere, de rambleiaj și ca agregate, cu excepția materialelor ce provin din situri poluate și din situri în curs de reabilitare ce prezintă o concentrație de factori poluanți superioară limitelor admisibile stabilite de dispozițiile în vigoare".

9 Articolul 1 alineatul 17 din Legea nr. 443/2001 prevede că articolul 8 alineatul 1 litera f bis) din Decretul legislativ nr. 22/97 trebuie interpretat „în sensul că pământul și pietrișul provenite din excavare, în special din galerii, nu constituie deșeuri și, prin urmare, reprezintă materiale ce sunt excluse din domeniul de aplicare al decretului legislativ menționat, chiar dacă au fost contaminate în cursul ciclului de producție cu substanțe poluante provenite din activități de excavare, de foraj și de construcție, în măsura în care compoziția medie a masei totale nu prezintă o concentrație de factori poluanți superioară limitelor maxime prevăzute de dispozițiile în vigoare".

10 În plus, alineatul 19 al aceluiași articol prevede:

„În ceea ce privește materialele menționate la alineatul 17, prin utilizare efectivă pentru realizarea de terasamente, de operațiuni de umplere, de rambleiaj și ca agregate se înțelege și afectarea acestora unor cicluri de producție industrială diferite, inclusiv umplerea carierelor exploatate, precum și transportul pe un alt sit, autorizat sub orice formă de autoritatea administrativă competentă, cu condiția respectării

limitelor prevăzute de alineatul 18 și cu condiția ca acest transport să fie efectuat potrivit unor modalități de reamenajare a mediului în ceea ce privește situl respectiv."

11 Prin articolul 23 din Legea nr. 306 din 31 octombrie 2003 de punere în aplicare a obligațiilor ce revin Italiei ca urmare a apartenenței la Comunitatea Europeană (GURI nr. 266 din 15 noiembrie 2003, denumită în continuare „Legea nr. 306/2003"), legiuitorul italian a modificat articolul 1 alineatele 17 și 19 din Legea nr. 443/2001.

Procedura precontencioasă

12 Considerând că articolul 10 din Legea nr. 93/2001 coroborat cu articolul 1 alineatele 17 și 19 din Legea nr. 443/2001 (dispoziții denumite în continuare, împreună, „dispozițiile în litigiu") încalcă directiva, Comisia a inițiat procedura de constatare a neîndeplinirii obligațiilor prevăzută la articolul 226 CE.

13 Întrucât autoritățile italiene nu au răspuns la scrisoarea Comisiei de punere în întârziere din 27 iunie 2002, aceasta a emis, la 19 decembrie 2002, un aviz motivat prin care invita Republica Italiană să ia măsurile necesare pentru a se conforma directivei într-un termen de două luni de la primirea respectivului aviz, care a avut loc în aceeași zi.

14 În cadrul răspunsului din 5 martie 2003 la respectivul aviz motivat, autoritățile italiene au transmis Comisiei un proiect de modificare a reglementării naționale referitoare la pământul provenit din excavări.

15 În cadrul unei reuniuni comune desfășurate la 25 iunie 2003, Comisia a susținut că respectivul proiect de lege se baza în continuare pe o interpretare strictă a noțiunii de deșeu, fiind, așadar, contrar directivei.

16 Printr-o scrisoare din 3 februarie 2004, autoritățile italiene au comunicat Comisiei un exemplar al textului Legii nr. 306/2003, care opera modificările anunțate în scrisoarea acestora din 5 martie 2003.

17 Considerând că situația era în continuare nesatisfăcătoare, Comisia a decis să introducă prezenta acțiune.

Cu privire la acțiune

Cu privire la admisibilitate

18 În memoriul în apărare, Republica Italiană susține în primul rând că prezenta acțiune este inadmisibilă, întrucât Comisia nu ar fi luat în considerare modificările introduse prin Legea nr. 306/2003, care a fost adoptată la 31 octombrie 2003 și a intrat în vigoare la 30 noiembrie 2003, adică înaintea introducerii prezentei acțiuni în constatarea neîndeplinirii obligațiilor.

19 În această privință, trebuie amintit că, pe de o parte, Curtea s-a pronunțat în repetate rânduri în sensul că existența unei neîndepliniri a obligațiilor trebuie apreciată

în funcție de situația din statul membru astfel cum aceasta se prezenta la momentul expirării termenului stabilit în avizul motivat, schimbările intervenite ulterior neputând fi luate în considerare de către Curte (a se vedea în special Hotărârea din 14 septembrie 2004, Comisia/Spania, C-168/03, Rec., p. I-8227, punctul 24, și Hotărârea din 27 octombrie 2005, Comisia/Luxemburg, C-23/05, Rec., p. I-9535, punctul 9).

20 Pe de altă parte, obiectul unei acțiuni în constatarea neîndeplinirii obligațiilor introduse în temeiul articolului 226 CE este delimitat de procedura precontencioasă prevăzută în această dispoziție, astfel încât cererea introductivă nu poate fi întemeiată pe alte motive decât cele indicate în cursul acestei proceduri (a se vedea în acest sens Hotărârea din 10 mai 2001, Comisia/Țările de Jos, C-152/98, Rec., p. I-3463, punctul 23, și Hotărârea din 22 septembrie 2005, Comisia/Belgia, C-221/03, Rec., p. I-8307, punctul 38).

21 Or, în speță, modificările operate de Legea nr. 306/2003 nu s-au produs decât după expirarea termenului stabilit în avizul motivat.

22 Deși consideră că aceste modificări nu au condus la asigurarea conformității legislației italiene cu directiva, Comisia a subliniat totuși în memoriul în replică, precum și în cadrul ședinței de audiere a pledoariilor, că nu intenționează să conteste respectiva lege în cadrul prezentei acțiuni.

23 În aceste condiții, întrucât obiectul acțiunii introduse în temeiul articolului 226 CE nu se referă la alte motive decât cele indicate în cursul procedurii precontencioase, se impune respingerea excepției de inadmisibilitate invocate de Republica Italiană.

Cu privire la fond

Argumentele părților

24 Comisia arată că dispozițiile în litigiu exclud, *a priori* și într-un mod general, din domeniul de aplicare al reglementării naționale referitoare la deșeuri pământul și pietrișul provenite din excavare și destinate unor operațiuni determinate de reutilizare, ceea ce are ca efect inaplicabilitatea dispozițiilor directivei privitoare la gestionarea deșeurilor în cazul acestor materiale.

25 Or, Comisia consideră că pământul și pietrișul provenite din excavare, care figurează în lista europeană de deșeuri, reprezintă materiale de care deținătorul acestora urmărește să se debaraseze și se încadrează în definiția noțiunii de deșeu prevăzută de articolul 1 litera (a) din directivă. Situațiile în care nu sunt aplicabile dispozițiile de drept intern adoptate în temeiul directivei nu ar fi limitate de dispozițiile în litigiu doar la cazurile descrise expres în jurisprudența Curții, ci ar avea un caracter mai general.

26 Potrivit Republicii Italiene, noțiunea comunitară de deșeu cuprinde excepții rezonabile referitoare la situația subproduselor de care întreprinderea nu dorește să „se debaraseze" în calitate de deșeuri. Într-adevăr, o lectură atentă a jurisprudenței Curții referitoare la această noțiune ar permite să se constate faptul că, pentru a califica un reziduu ca fiind mai degrabă un subprodus decât un deșeu, condiția indispensabilă nu ar fi reprezentată de reutilizarea materialelor în cauză în cadrul aceluiași proces de producție din care au provenit, ci de certitudinea reutilizării acestora fără o transformare prealabilă. În această privință, Comisia și-ar întemeia argumentația pe o interpretare eronată a Hotărârii din 11 noiembrie 2004, Niselli (C-457/02, Rec., p. I-10853, punctul 52), care s-ar mărgini să nege legalitatea excluderilor cu caracter general din categoria deșeurilor, fără o verificare concretă a reutilizării efective a materialelor în cauză.

27 Acest stat membru consideră că trebuie să fie calificate drept subproduse reziduurile care sunt utilizate în mod cert și fără o transformare prealabilă în cadrul unui proces de producție diferit de cel din care au provenit, atunci când procesul de reutilizare fie se desfășoară în același timp cu procesul inițial, fie permite să se asigure o reutilizare în timp util, cu alte cuvinte, înainte ca depozitarea reziduurilor să poată produce pagube.

28 Republica Italiană subliniază raportul existent între dispozițiile în litigiu și realizarea unui vast proiect de lucrări publice referitor la căile de comunicații ale țării, pentru care utilizarea de pământ și de pietriș provenite din excavare este indispensabilă, constituind probabil partea cea mai importantă a acestuia, ceea ce ar garanta reutilizarea efectivă a acestor materiale. O astfel de garanție ar rezulta de asemenea din obligația de a finaliza proiectul pe care și-au asumat-o responsabilii diferitelor elemente ale acestuia.

29 În acest cadru, dispozițiile în litigiu nu numai că nu prevăd o excludere cu caracter general, ci delimitează clar, prin intermediul respectivului proiect și al controlului executării lucrărilor în cauză, ipotezele în care pământul și pietrișul ce provin din excavare nu fac obiectul reglementării referitoare la deșeuri în măsura în care ar constitui materiale reutilizabile conform unui plan coerent ce realizează o evaluare prealabilă și specifică a efectelor asupra mediului și asupra sănătății.

Aprecierea Curții

30 Prin intermediul argumentelor sale, Comisia arată, în esență, că dispozițiile în litigiu sunt contrare directivei și în special articolului 1 litera (a) din aceasta, întrucât nu țin seama de noțiunea de deșeu aplicabilă în temeiul directivei, excluzând astfel din

domeniul de aplicare al reglementării naționale ce transpune prevederile directivei referitoare la gestionarea deșeurilor pământul și pietrișul provenite din excavare, destinate anumitor operațiuni de reutilizare.

31 Potrivit alineatului (1) litera (a) al articolului 1 menționat anterior, se consideră ca fiind „deșeu" „orice substanță sau obiect inclus în categoriile prevăzute în anexa I [la directivă], de care titularul se debarasează ori intenționează sau are obligația de a se debarasa".

32 Anexa menționată precizează și ilustrează această definiție furnizând o listă de substanțe și de obiecte care pot fi calificate drept deșeuri. Totuși, această listă nu are decât un caracter exemplificativ, calificarea drept deșeu rezultând în primul rând din comportamentul deținătorului și din semnificația termenului „a se debarasa" (a se vedea în acest sens Hotărârea din 18 decembrie 1997, Inter-Environnement Wallonie, C-129/96, Rec., p. I-7411, punctul 26, Hotărârea din 7 septembrie 2004, Van de Walle și alții, C-1/03, Rec., p. I-7613, punctul 42, precum și Hotărârea din 10 mai 2007, Thames Water Utilities, C-252/05, Rep., p. I-3883, punctul 24).

33 Termenul „a se debarasa" trebuie interpretat nu numai în lumina obiectivului principal al directivei, care, potrivit celui de al treilea considerent al acesteia, constă în „protecția sănătății oamenilor și a mediului împotriva efectelor nocive cauzate de colectarea, transportul, tratarea, stocarea și depozitarea deșeurilor", ci și a articolului 174 alineatul (2) CE. Acesta din urmă prevede că „[p]olitica Comunității în domeniul mediului urmărește un nivel de protecție ridicat, ținând seama de diversitatea situațiilor din diferitele regiuni ale Comunității. Aceasta se bazează pe principiile precauției și acțiunii preventive […]". Rezultă că termenul „a se debarasa" și, prin urmare, noțiunea de deșeu în sensul articolului 1 litera (a) din directivă nu pot fi interpretate în mod restrictiv (a se vedea în acest sens în special Hotărârea din 15 iunie 2000, ARCO Chemie Nederland și alții, C-418/97 și C-419/97, Rec., p. I-4475, punctele 36-40, precum și Hotărârea Thames Water Utilities, citată anterior, punctul 27).

34 Anumite împrejurări pot constitui indicii ale existenței unei acțiuni, ale unei intenții sau ale unei obligații de „a se debarasa” de o substanță sau de un obiect în sensul articolului 1 litera (a) din directivă (Hotărârea ARCO Chemie Nederland și alții, citată anterior, punctul 83). Aceasta este situația în special atunci când substanța utilizată este un reziduu de producție sau de consum, adică un produs a cărui obținere nu a fost urmărită ca atare (a se vedea în acest sens Hotărârile citate anterior ARCO Chemie Nederland și alții, punctul 84, precum și Niselli, punctul 43).

35 Astfel, Curtea a precizat că resturile rezultate din extracția dintr-o carieră de granit, care nu reprezintă produsul principal pe care urmărea să îl obțină operatorul care exploatează cariera, constituie, în principiu, deșeuri (a se vedea în acest sens Hotărârea din 18 aprilie 2002, Palin Granit și Vehmassalon kansanterveystyön kuntayhtymän hallitus, C-9/00, Rec., p. I-3533, denumită în continuare Hotărârea „Palin Granit”, punctele 32 și 33).

36 De altfel, metoda de prelucrare sau modul de utilizare a unei substanțe nu sunt determinante pentru calificarea acesteia drept deșeu (a se vedea Hotărârea ARCO Chemie Nederland și alții, citată anterior, punctul 64, și Hotărârea din 1 martie 2007, KVZ retec, C-176/05, Rep., p. I-1721, punctul 52).

37 Curtea a precizat astfel, pe de o parte, că efectuarea uneia dintre operațiunile de eliminare sau de recuperare prevăzute în anexele II A și, respectiv, II B la directivă nu permite, prin ea însăși, calificarea drept deșeu a unei substanțe sau a unui obiect implicat în această operațiune (a se vedea în acest sens în special Hotărârea Niselli, citată anterior, punctele 36 și 37) și, pe de altă parte, că noțiunea de deșeu nu exclude substanțele și materialele care pot fi reutilizate din punct de vedere economic (a se vedea în acest sens în special Hotărârea din 25 iunie 1997, Tombesi și alții, C-304/94, C-330/94, C-342/94 și C-224/95, Rec., p. I-3561, punctele 47 și 48). Într-adevăr, sistemul de supraveghere și de gestionare stabilit de directivă urmărește să acopere toate obiectele și substanțele de care proprietarul se debarasează, chiar dacă au o valoare comercială și sunt colectate în scop comercial pentru a fi reciclate, recu-

perate sau reutilizate (a se vedea în special Hotărârea Palin Granit, citată anterior, punctul 29).

38 Cu toate acestea, reiese de asemenea din jurisprudența Curții că, în anumite situații, un bun, un material sau o materie primă rezultată dintr-un proces de extracție sau de fabricație al cărui scop principal nu este producerea acesteia poate constitui nu un reziduu, ci un subprodus de care deținătorul nu încearcă „să se debaraseze", în sensul articolului 1 litera (a) din directivă, ci pe care intenționează să îl exploateze sau să îl comercializeze, inclusiv, dacă este cazul, pentru a satisface nevoile altor operatori economici decât cel care l-a produs, în condiții avantajoase pentru acesta, în cadrul unui proces ulterior, cu condiția ca această reutilizare să fie certă, să nu necesite o transformare prealabilă și să aibă loc în continuarea procesului de producție sau de utilizare (a se vedea în acest sens Hotărârea Palin Granit, citată anterior, punctele 34-36, Hotărârea din 11 septembrie 2003, AvestaPolarit Chrome, C-114/01, Rec., p. I-8725, punctele 33-38, Hotărârea Niselli, citată anterior, punctul 47, precum și Hotărârile din 8 septembrie 2005, Comisia/Spania, C-416/02, Rec., p. I-7487, punctele 87 și 90, și Comisia/Spania, C-121/03, Rec., p. I-7569, punctele 58 și 61).

39 Prin urmare, pe lângă criteriul referitor la aspectul dacă o substanță constituie sau nu constituie un reziduu rezultat din producție, un criteriu pertinent pentru a determina dacă respectiva substanță este sau nu este „deșeu" în sensul directivei îl constituie gradul de probabilitate a reutilizării acestei substanțe fără a se recurge la operațiuni de transformare prealabile. Dacă, dincolo de simpla posibilitate de a reutiliza substanța respectivă, există un avantaj economic pentru deținător să facă acest lucru, probabilitatea unei asemenea reutilizări este mare. Într-un asemenea caz, substanța respectivă nu mai poate fi considerată ca fiind o povară de care deținătorul va încerca să „se debaraseze", ci ca reprezentând un veritabil produs (a se vedea Hotărârile citate anterior Palin Granit, punctul 37, și Niselli, punctul 46).

40 Cu toate acestea, dacă o astfel de reutilizare necesită operațiuni de depozitare care pot fi de lungă durată și care pot constitui, așadar, o povară pentru deținător, precum și o sursă potențială de factori dăunători pentru mediu, pe care directiva urmărește tocmai să îi limiteze, aceasta nu ar putea fi considerată ca fiind certă și nu poate fi luată în calcul decât pe termen relativ lung, astfel încât substanța în cauză trebuie

considerată, în principiu, ca fiind un deșeu (a se vedea în acest sens Hotărârile citate anterior Palin Granit, punctul 38, și AvestaPolarit Chrome, punctul 39).

41 Existența efectivă a unui „deșeu" în sensul directivei trebuie astfel verificată cu luarea în considerare a tuturor circumstanțelor, ținând seama de obiectivul acesteia și procedând în așa fel încât să nu fie prejudiciată eficacitatea sa (a se vedea Hotărârile citate anterior ARCO Chemie Nederland și alții, punctul 88, și KVZ retec, punctul 63, precum și Ordonanța din 15 ianuarie 2004, Saetti și Frediani, C-235/02, Rec., p. I-1005, punctul 40).

42 În speță, este cert că dispozițiile în litigiu exclud din domeniul de aplicare al reglementării naționale care transpune directiva pământul și pietrișul provenite din excavare, cu condiția ca aceste materiale, pe de o parte, să nu fie contaminate în sensul acestor dispoziții și, pe de altă parte, să fie destinate a fi utilizate efectiv pentru realizarea de terasamente, de operațiuni de umplere, de rambleiaj și ca agregate, inclusiv pentru „umplerea carierelor exploatate, precum și transportul pe un alt sit, autorizat sub orice formă".

43 În această privință, trebuie amintit de la bun început că, astfel cum rezultă de la punctele 5 și 31 din prezenta hotărâre, „pământul și pietrișul" care se încadrează în lista europeană de deșeuri trebuie să fie calificate drept „deșeuri" în sensul directivei dacă deținătorul lor se debarasează de acestea sau dacă are intenția sau obligația de a se debarasa.

44 Întrucât directiva nu propune niciun criteriu determinant pentru a decela intenția deținătorului de a se debarasa de o anumită substanță sau de un anumit obiect, în lipsa unor dispoziții comunitare, statele membre sunt libere să aleagă mijloacele de probă a existenței diferitelor elemente definite de directivele pe care le transpun, cu condiția ca acest lucru să nu afecteze eficacitatea dreptului comunitar (a se vedea Hotărârile citate anterior ARCO Chemie Nederland și alții, punctul 41, precum și Niselli, punctul 34). Astfel, de exemplu, statele membre pot defini diferite categorii

de deșeuri, în special pentru a ușura organizarea și controlul modului în care acestea sunt gestionate, cu condiția ca obligațiile ce rezultă din directivă sau din alte dispoziții de drept comunitar referitoare la deșeuri să fie respectate și ca acele categorii care ar fi eventual excluse din domeniul de aplicare al normelor adoptate în vederea transpunerii obligațiilor izvorâte din directivă să fie conforme cu articolul 2 alineatul (1) din directivă (a se vedea în acest sens Hotărârea din 16 decembrie 2004, Comisia/Regatul Unit, C-62/03, nepublicată în Recueil, punctul 12).

45 În esență, Republica Italiană susține că materialele avute în vedere de dispozițiile în litigiu pot fi considerate, potrivit jurisprudenței Curții, nu ca fiind reziduuri provenite din excavare, ci ca fiind subproduse de care deținătorul nu încearcă să „se debaraseze", în sensul articolului 1 litera (a) din directivă, dată fiind voința sa de a le reutiliza, astfel încât respectivele dispoziții nu limitează obligațiile în materie de gestionare a deșeurilor ce rezultă din directivă.

46 Cu toate acestea, ținând seama de obligația, amintită la punctul 33 din prezenta hotărâre, de a interpreta extensiv noțiunea de deșeu și de exigențele jurisprudenței expuse la punctele 34-40 din prezenta hotărâre, recurgerea la o argumentare precum cea susținută de guvernul italian, referitoare la subprodusele de care deținătorul nu dorește să se debaraseze, trebuie limitată doar la situațiile în care reutilizarea unui bun, a unui material sau a unei materii prime, inclusiv pentru a satisface nevoile altor operatori economici decât cel care l-a produs, este nu doar eventuală, ci sigură, nu necesită o transformare prealabilă și are loc în continuarea procesului de producție sau de utilizare.

47 În speță, dispozițiile în litigiu, în special articolul 1 alineatul 19 din Legea nr. 443/2001, au în vedere în mod evident o mare varietate de situații, inclusiv cazurile în care pământul și pietrișul provenite din excavare sunt transportate pe un alt sit.

48 În plus, contrar celor sugerate, în esență, de Republica Italiană, nu s-ar putea exclude faptul că „reutilizarea efectivă” avută în vedere de dispozițiile în litigiu va avea loc doar după o perioadă de timp semnificativă sau chiar nedeterminată, necesitând astfel operațiuni de depozitare de lungă durată a materialelor în cauză. Or, astfel cum rezultă de la punctul 40 din prezenta hotărâre, asemenea operațiuni sunt de natură să constituie o povară pentru deținător și reprezintă o sursă potențială de factori dăunători pentru mediu, pe care directiva urmărește tocmai să îi limiteze.

49 În plus, astfel cum reiese în special de la punctele 36 și 37 din prezenta hotărâre, modul de utilizare a unei substanțe nu este determinant pentru calificarea acesteia drept deșeu. Prin urmare, simplul fapt că materialele în cauză vor fi reutilizate nu poate duce la concluzia că acestea nu constituie „deșeuri” în sensul directivei.

50 Într-adevăr, ceea ce se va întâmpla în viitor cu un obiect sau cu o substanță nu este un factor decisiv în sine în ceea ce privește eventuala sa natură de deșeu, care este definită, potrivit articolului 1 litera (a) din directivă, prin raportare la acțiunea, la intenția sau la obligația deținătorului acestui obiect sau al acestei substanțe de a se debarasa de aceasta (a se vedea în acest sens Hotărârile citate anterior ARCO Chemie Nederland și alții, punctul 64, precum și KVZ retec, punctul 52).

51 Se constată, prin urmare, că dispozițiile în litigiu instituie, în realitate, o prezumție potrivit căreia, în situațiile avute în vedere de acestea, pământul și pietrișul provenite din excavare constituie subproduse ce reprezintă pentru deținătorul lor, în considerarea voinței acestuia de a le reutiliza, un avantaj sau o valoare economică mai degrabă decât o povară de care acesta ar încerca să se debaraseze.

52 Or, deși această ipoteză ar putea corespunde realității în unele cazuri, nu se poate stabili o prezumție generală că un deținător de pământ și de pietriș provenite din excavare obține din reutilizarea acestora un avantaj mai important decât cel care rezultă din simplul fapt că se poate debarasa de acestea.

53 În consecință, chiar presupunând că s-ar putea garanta faptul că materialele avute în vedere de dispozițiile în litigiu sunt într-adevăr reutilizate pentru realizarea de terasamente, de operațiuni de umplere, de rambleiaj și ca agregate, în condițiile în care Republica Italiană nu a indicat nicio normă specifică în acest sens, trebuie să se constate că aceste dispoziții au ca efect excluderea, în dreptul italian, din sfera noțiunii de deșeu a unor reziduuri care se încadrează totuși în definiția prevăzută la articolul 1 litera (a) din directivă.

54 Această din urmă prevedere nu numai că definește noțiunea de deșeu în sensul directivei, ci și stabilește, împreună cu articolul 2 alineatul (1) din directivă, domeniul de aplicare al acesteia. Într-adevăr, articolul 2 alineatul (1) indică ce tipuri de deșeuri sunt sau pot fi excluse din domeniul de aplicare al directivei și în ce condiții, în timp ce, în principiu, toate deșeurile care corespund definiției menționate sunt incluse. Or, orice prevedere de drept intern care limitează într-un mod general întinderea obligațiilor ce decurg din directivă într-o măsură mai mare decât cea permisă de articolul 2 alineatul (1) din aceasta încalcă în mod necesar domeniul de aplicare al directivei (a se vedea în acest sens Hotărârea Comisia/Regatul Unit, citată anterior, punctul 11), prejudiciind astfel eficacitatea articolului 174 CE (a se vedea în acest sens Hotărârea ARCO Chemie Nederland și alții, citată anterior, punctul 42).

55 În speță, chiar presupunând că, astfel cum a susținut Republica Italiană în cadrul ședinței de audiere a pledoariilor, operațiunile avute în vedere de dispozițiile în litigiu

ar fi reglementate și de prevederile legale naționale referitoare la efectuarea lucrărilor publice, precum construirea de rambleuri și de tuneluri, este suficient să se constate, în această privință, că acest tip de lucrări și materialele folosite pentru realizarea acestora nu fac, în principiu, obiectul excepției de la domeniul de aplicare al directivei prevăzute la articolul 2 alineatul (1) din aceasta.

56 În sfârșit, în ceea ce privește argumentul acestui stat membru potrivit căruia aplicarea regimului deșeurilor ar avea ca rezultat faptul că întreprinderile ce asigură eliminarea deșeurilor sau cele autorizate să le transporte sau să le colecteze ar trebui să participe la lucrările în cauză, ceea ce ar putea spori în mod considerabil costurile acestora, Comisia a subliniat, pe bună dreptate, că această situație este determinată de legislația italiană, și nu de directivă. Sub rezerva obligațiilor privind înregistrarea sau, după caz, autorizarea, deținătorul deșeurilor poate pur și simplu să le recupereze sau să le elimine el însuși potrivit dispozițiilor directivei. În această privință, trebuie adăugat că directiva se aplică nu numai în ceea ce privește eliminarea și recuperarea deșeurilor de către întreprinderi specializate în acest domeniu, ci și în ceea ce privește eliminarea și recuperarea deșeurilor de către întreprinderea care le-a produs, la locul producerii acestora (Hotărârea Inter-Environnement Wallonie, citată anterior, punctul 29).

57 În aceste condiții, acțiunea Comisiei trebuie să fie admisă.

58 Trebuie, prin urmare, să se constate că, în măsura în care dispozițiile în litigiu au exclus din domeniul de aplicare al reglementării naționale referitoare la deșeuri pământul și pietrișul provenite din excavare, destinate să fie reutilizate efectiv pentru

realizarea de terasamente, de operațiuni de umplere, de rambleiaj și ca agregate, cu excepția celor ce provin din situri poluate și din situri în curs de reabilitare ce prezintă o concentrație de factori poluanți superioară limitelor admisibile stabilite de reglementarea în vigoare, Republica Italiană nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul directivei.

Cu privire la cheltuielile de judecată

59 Potrivit articolului 69 alineatul (2) din Regulamentul de procedură, partea care cade în pretenții este obligată, la cerere, la plata cheltuielilor de judecată. Întrucât Comisia a solicitat obligarea Republicii Italiene la plata cheltuielilor de judecată, iar aceasta din urmă a căzut în pretenții, se impune obligarea acesteia la plata cheltuielilor de judecată.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a treia) declară și hotărăște:

1) În măsura în care articolul 10 din Legea nr. 93 din 23 martie 2001 privind instituirea unor reglementări în ceea ce privește mediul și articolul 1 alineatele 17 și 19 din Legea nr. 443 din 21 decembrie 2001 de abilitare a guvernului în materie de infrastructuri și de instalații de producție strategice, precum și în materie de alte intervenții pentru relansarea activităților de producție au exclus din domeniul de aplicare al reglementării naționale referitoare la deșeuri pământul și pietrișul provenite din excavare, destinate să fie reutilizate efectiv pentru realizarea de terasamente, de operațiuni de umplere, de rambleiaj și ca agregate, cu excepția celor ce provin din situri poluate și din situri în curs de reabilitare ce prezintă o concentrație de factori poluanți

superioară limitelor admisibile stabilite de reglementarea în vigoare, Republica Italiană nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul Directivei 75/442/CEE a Consiliului din 15 iulie 1975 privind deșeurile, astfel cum a fost modificată prin Directiva 91/156/CEE a Consiliului din 18 martie 1991.

2) Obligă Republica Italiană la plata cheltuielilor de judecată.

Semnături